

Ang Kalihukan

National Democratic Front - Amihanang Sentral Mindanao

Tuig 31 | Gula 1 | Regular nga Isyu | Pebrero 2024

EDITORIAL

Ipataas ang patriyotismo aron panalipdan ang nasudnong kagawasan ug soberanya!

Nagsunud-sunod ang mga pakana ni Ferdinand Marcos Jr. nga hatagan og dakong kagawasan ang imperyalistang US aron labaw pang mangawkaw ug maghari-hari sa atong kayutaan. Tungod niini, kinahanglang molihok ang pinakabagang ihap sa katawhang Pilipino nga nagmahal sa atong nasud aron ibutyag ug batukan ang hingpit nga pagtugyan niini sa administrasyon sa langyaw'ng gahum ug aron panalipdan ang nasudnong kagawasan ug demokrasya.

Sa tumang pagka-itoy, gilaraw ni Marcos Jr. nga hawanan ang tanang babag aron tugutan ang US nga hingpit modumala ug mokawat sa bahandi sa

Pilipinas. Sa maong laraw, gipasiugdahan mismo ni Marcos Jr., duyog ang iyang ig-agaw nga si Martin Romualdez, ang mini nga "*people's initiative*" o kunuhay inisyatiba sa katawhan aron usabon ang Konstitusyong 1987 sa Pilipinas pinaagi sa *charter change* o cha-cha. Niresulta kini og dakong kagubot sa katawhan tungod kay nangalap kini og pirma pinaagi sa pagbayad og P100 matag tawo ug pagpangilad nga kuno mahatagan og "ayuda" ang mopirma. Hangtud sa kasamtangan, nagkaguli-yang ang katawhan, lakip na sa atong rehiyon, nga bakwion ang ilang pirma sadihang nasayran nila ang tinuod nga tumong sa pagpapirma.

Nag-unang tumong sa pakana nga cha-cha ni Marcos Jr. nga tugutan ug ihatag ang 100% nga pagpanag-iyá sa mga langyaw'ng negosyo sa mga kabtangan sa Pilipinas. Ilalom sa 1987 nga balaod, 40% lamang nga pagpanag-iyá ang gitugot alang sa mga langyaw. Apan, sa kasamtangan, gawasnon na ang mga langyaw sa pagpanag-iyá ug pagpalapad sa ilang mga negosyo sa nasud. Pananglitan niini ang pagpanag-iyá sa higanteng kumpanyang Del Monte Philippines, Inc. sa kapin 70,000 ektaryang yuta sulod sa atong rehiyon, kung asa 87% ang pagpanag-iyá niini sa plantasyon sa Manolo Fortich ug Libona, Bukidnon. Unsa pa kaha kung madayon ang cha-cha ni Marcos?

Dugang pang makapasilag sa katawhan ang pagtugot ni Marcos sa gawasnong pagpanghilabot sa tropang Amerikano ug pagtugot niini nga maghari-hari sa nasud. Pinaagi sa Enhanced Defense Cooperation Agreement (EDCA), kamulo nang ginaplastar sa US ang iyang mga tropa ug kahimanan sa Lumbia Airport, Cagayan de Oro City. Lakip lamang kini sa lain pang walo ka base militar sa nasud alang sa US. Nagbutang kini sa syudad sa grabeng peligro kung mobuto ang gyera nga ginahulhog sa US batok sa China.

Sa pagka-utok pulbura ug grabeng kabulok, gibubo ni Marcos Jr. ang higanteng P282.7 bilyon nga badyet sa militar alang sa pagpalit og mga *jet fighters*, *drones*, bomba, bala ug mga pusil sa pasangil nga kuno

alang sa "teritoryal nga depensa". Apan sa pagkatinuod, ni walay usa ka bomba o bala nga nibuto gikan sa armadong kusog sa Pilipinas sa West Philippine Sea sadihang ginaatake ang mga Pilipino. Hinuon, sa mga sibilyan nga komunidad og uma ginahulog ang mga bomba ug kanyon. Sa laktod, isog lamang si Marcos Jr. sa mga walay ikasukol nga katawhan ug talawan sa langyaw'ng mananakop. Kasumpay niini, nahulga nga mademolis ang mga balay sa Brgy. Patag, Cagayan de Oro City karong Abril 1 tungod sa plano sa 4th Infantry Division, Philippine Army nga himuon kining *military reservation*. Dugang ni sa pag-ekspand sa 4,000 ektaryang *military reservation* sa Brgy. Kiba-ritan, Kalilangan, Bukidnon nga nagligis sa mga residenteng mag-uuma. Nagtunhay pa usab ang laing 1,000 ektarya nga *military reservation* sa bukid sa Mayapay, Butuan City.

Sa maong laraw, grabe gayud ka notoryus si Marcos sa pagtu-is sa kasaysayan. Gikalimtan niini ang ika-125 ka tuig nga pagdumdom sa sakit nga kasaysayan sa katawhang Pilipino sa dihang 200,000 ka Pilipinong sundalo ug 50,000 ka sibilyan ang napatay sa Gubat Pilipino-Amerikano niadtong Pebrero 4, 1899. Kaniadtong 1992 usab, nagpakita na og pagsukol ang mga senador sa Pilipinas pina-agi sa pagbasura sa Mutual Defense Treaty human nga gilapas sa US ang mga natak dang kasabutan ug niresulta sa pagpahawa sa mga langyaw'ng sundalo ug pagpasirado sa base niini.

Tungod niini, angay ikinabuhi sa katawhan sa rehiyon ug sa tibuok nasud ang obligasyon sa pagbalik-lantaw sa kasaysayan aron ipadayon ang mga nasugdang pagsukol alang sa pagpanalipod sa nasudnong soberanya ug kagawasan. Dili nato kalimtan ang maisugong pagsukol ni Heneral Antonio Luna sa mga gubat batok sa Amerikano. Ang pag-ambus sa katawhang Mranao ug Higaonon sa Camp Vicar sa Lanao del Sur nga nagresulta sa paglayas sa langyaw'ng tropa sa yuta sa katawhang Moro. Ang maisugong pakig-away sa katawhang Lumad, sa pagpangulo ni General Nicolas Capistrano sa Gubat sa Cagayan de Misamis (kasamtangang Cagayan de Oro) niadtong Abril 7, 1900 ug gisundan kini sa pagpangulo ni Colonel Apolinar Velez sa Gubat sa Bukid sa Macahambus niadtong Hunyo 4, 1900 nga nagresulta sa 20 ka kaswalidad sa mga Amerikano. Lakip na usab ang uban pang mapangahasong pakigbisog sa katawhang Moro sa Mindanao ug sa tibuok katawhan sa lain-laing bahin sa nasud.

Karong tuiga, ginahinumdom usab sa katawhan ang ika-38 ka tuig sa EDSA Revolution niadtong Pebrero 25, 1986 nga nagpakita sa dakong pagsukol ug katakus sa katawhang Pilipino nga nagpalagpot sa diktaduryang Marcos Sr. Apan sa paghawa sa bangis nga diktador, nipuli lamang ang laing bangis na usab nga mga presidente sa reaksyunaryong gobyerno nga tanan parehong nagrepresenta sa mando sa US.

...gikan sa panid 2

Bisan pa man, nagpamatuod ang maong kalihukan sa katawhan nga sa hiniusang pagsukol, anaa sa katawhan ang kusog aron makab-ot ang kagawasan ug demokrasya.

Armado man o dili, kinahanglan nga makigbisog ang katawhan ug panalipdan ang kaugalingnan ug soberanya sa iyang mahal nga nasud. Kinahanglang maghiusa ang mga Cagayanon ug uban pang katawhan sa North Central Mindanao aron bungkagon ang base militar sa US sa Lumbia ug ang gitagoan niining kampo sulod sa Camp Ranao sa Marawi City. Kinahanglang ibutyag ang tinuod nga tumong ug babagan ang planong cha-cha ni Marcos Jr. Kinahanglang babagan sa katawhan ang planong ekspansyon sa mga magunubong mina ug plantasyon ug ipahawa ang mga nagtunhay na nga nahimong dangan sa ilang kinabuhi ug panginabuhian. Kadungan niini, kinahanglang ihingusog sa katawhan ang batakang mga katungod sama sa libreng pagkaon, pinuyan, edukasyon ug uban pang batakang serbisyo nga dugay nang ginapasagdan sa reaksyunaryong estado.

Anaa sa kamot sa katawhan, duyog ang Partido Komunista ng Pilipinas ug Bagong Hukbong Bayan, aron makab-ot ang tinuod nga kagawasan ug makiangayong katilingban. Nagtinga na ang mahal natong nasud ug anaa sa atong mga kamot ang tahas aron ilingkawas ang Pilipinas gikan sa kamot sa imperyalismo. **AK**

8 ka Pulang manggugubat nga hors de combat, gidakop sa AFP

WALO KA PULANG manggugubat sa probinsya sa Agusan del Norte nga *hors de combat* o walay katakos nga mosukol ang gidakop sa AFP. Pito niini ang nasamdan sa engkwentro tali sa BHB ug AFP ug usa ang nag-*maternity leave*. Lapas kini sa internasyunal nga makitawhanong balaod nga gilalad sa Comprehensive Agreement on the Respect for Human Rights and International Humanitarian Law (CARHRIHL).

Niadlong Pebrero 14, walay kaluoy nga gidakop silang Ka Jackilyn Egtob (Ka Jane), iyang bana nga si Ka JB, si Ka Andrew ug asawa nga si Ka Rhea ug ang mabdos nga si Cherilyn Rebita (Ka Jan). Gipagawas dayon sa 4th Infantry Division nga sila boluntaryong ni-surrender. Kanhi nang gidagit si Egtob ug Rebita sa 402nd Infantry Battalion (IB) niadtong Agosto 2022.

Samtang gidakop usab sa 23rd IB niadtong Enero 29 sa Sityo Incline, Brgy. Sangay, Buenavista si Bobong Micabalo (Ka Boyaks) ug niadtong Enero 24 silang Ka Sinyang ug Ka Mayan sa Tungaw, Butuan City. Subay sa CARHRIHL, obligasyon sa grupo nga naggunit kanila nga atimanon ug tambalan sila. Apan sa aktwal, maskin piso, walay natabang ang 23rd IB.

Pagpatay. Brutal nga gipatay sa 58th IB si Miguel Serifo (Ka Bokir). Nakita sa iyang patay'ng lawas ang daghang bun-og, dako nga bangag sa dughan, hiniwaan sa kamot ug samad sa tiil. Timailhan kini nga ayha siya gipatay niagi usa siya sa grabeng tortyur.

Usa ka Pulang Manggugubat si Ka Bokir nga nadakop niadtong Pebrero 10 sa *boundary* sa Brgy. Calawag ug Quezon parehong sakop sa lungsod sa Balingasag, Misamis Oriental. Aron tabunan sa 58th IB ang ilang hugaw nga binuhatan gipagawas nila nga napatay nila si Ka Bokir sa engkwentro niadtong Pebrero 11. Apan gitin-aw sa BHB sa maong lugar nga walay nahitabong engkwentro.

Samtang napatay sa usa ka engkwentro si Myrna Micabalo (Ka Michelle) nga asawa ni Ka Boyaks niadtong Enero 16 sa Sityo Kalaitan, Barangay Manila de Bugabos, Butuan City. Unom ka bulan nga mabdos si Ka Michelle. **AK**

Ekspansyon sa Del Monte, dugang kagutom ug kalamidad

Northern Mindanao Region kuno ang ganghaan sa Mindanao ug gipalambong food basket. Apan imbes nga umahan alang sa bugas o mais, plantasyon na hinuon sa mga higanteng kumpanya ang nagkaylap sa rehiyon. Nagbansiwag dinhi ang Del Monte Philippines, Inc. (DMPI) nga kasamtangang nakapangilog og kapin 70,000 ektaryang yuta o 53% nga paglapad gikan sa 45,617 ektarya niadtong 1990.

Nagsugod ang operasyon sa DMPI sa rehiyon niadtong 1925. Ang ilang unang plantasyon nahimutang sa Manolo Fortich ug Libona, Bukidnon ug ang *cannery* anaa sa Bugo, Cagayan de Oro City. Sa maong plantasyon, 87% ang pagpanag-iya sa DMPI, ug 13% lang sa pamilyang Campos.

Naga-produkto ug nagatumod kini sa presko ug *processed* nga produkto sama sa *concentrated vinegar, jam, juice, wine, candy, marmalade, ketchup, nata de pinya, ubp*. Pagka-1975 hangtud 2000, naga-eksport ang NMR og 52% samtang ang Southern Mindanao og 38%. Dakong bahin o 53% sa gina-eksport sa laing nasud ang preskong prutas.

Kapait nga ginahatag sa DMPI sa katawhan

Tam-is ang pinya nga ginatumod ngadto sa United States, Canada, Mexico, South America, Middle East, Japan, Indian Sub Continental ug Kenya. Apan pait ang kahimtang sa kadaghanan sa katawhan sa NMR ug Mindanao. Gani, sa pagpanuki-duki, 25 ka kabus nga probinsya ang anaa sa

Mindanao. Ang NMR usab ang ikaduha sa *child labor* (mga menor-de-edad nga trabahante). Sukwahi sa pasigarbo sa Regional Development Plan sa NMR, pito sa napulo ang kabus nga katawhan sa rehiyon. Sa laktod, nag-ilaid sa kalisod ang 18 milyong katawhan sa Mindanao. Ang giingong ganghaan sa yutang gisaad alang diay sa pagtumod ug pagpasulod sa mga produktong gatasan og dakong ginansya o, sa laktod, paghatag og dakong luna alang sa mga plantasyong sama sa DMPI, Sumifru, DOLE Itucho, Lapanday ug Unifrutti. Busa, bisan humay nga batakang pagkaon, naga-import kita gikan sa Vietnam, Thailand ug India.

Gawas sa hatud nga kagutom, mapahimuslanon sab ang

DMPI sa ilang mamumuo. Sa kasamtangan, aduna kini duha ka agency: ang General Service Multi Purpose Cooperative nga may 7,500 ka mamumuo ug ang River Valley nga may 2,500 ka mamumuo para sa komersyal nga MB2 nga klase sa pinya. Sa maong 10,000 ka mamumuo sa plantasyon, kadaghanan niini mga kaswal o kontraktwal. Nagpasa-bot kini nga ubos ang suhulan nga ilang madawat. (*Tan-awon ang Datos*) Ang mga tim lider lang ang regular nga mamumuo nga nagadumala og 35 ka kontraktwal nga mamumuo.

Samtang, may 5,000 kapin ka mamumuo sa *cannery*. Napailalom ang mga mamumuo sa upat ka agency - Allied, AsiaPro, BLKC ug M3R. Kapin 2,000 lang ang regular niini nga nagada-

wat og suhol nga P800.00–P900.00 matag adlaw. Samtang ang kontraktwal o kaswal nagadawat og P520.00 matag adlaw, ubos sa kondisyon sa pagtrabaho nga 12 ka oras o alas-6 sa buntag hangtud alas-6 sa hapon samtang magtindog ug apason sa mga trabahante ang dagan sa makina. Dugang pang pabug-at ang sistemang *agency*, kontraktwalisasyon, rotation, quota system, ubp. Tungod ani, layo gihapon sa makabuhi nga suhulan sa lima ka tawong myembro sa pamilya nga nanginahanglan og minimum nga P2,000 matag adlaw (subay sa datos sa NEDA niadtong 2018) ug bisan sa minimum nga gitakdang P1,100 sa IBON Foundation.

Sa daklit nakamugna og pipila ka panarbahoan, apan unsa man ang tugbang sa maong kahimtang? Human sa tulo ka dekada, nag-ekspand na ang DMPI sa lungsod sa Quezon, Impasug-ong, Baungon, Don Carlos (kung asa nasuyop niini ang 5,000 kapin ka ektarya sa DAVCO), syudad sa Malaybalay, Bukidnon ug sa lungsod sa Claveria, Balingasag, Sugbongcogon ug syudad sa Gingoog, Misamis Oriental. Ang 24,383 ektaryang ekspansyon sukad 1990 nagkahulugan sa pagpangilog og yuta, pagpangilad sa mga mag-uuma ug

Datos 1: SUHULAN SA MAMUMUO SA DMPI			
	Lunes - Sabado	Domingo	Holiday
Kontraktwal	P346.00	P449.00	P692.00
Regular (Tim Lider)	P449.00	P580.00	P898.00

pagkumbert sa tanom nga kanhing gitamnan og humay ug mais. Sa Claveria, 2,000 ektarya na ang bag-ong natamnan ug 300 ektarya sa Gingoog. Duna usay plano nga 6,000 ektarya sa Brgy. Manalog, Sila-e ug Kan-ayan, Malaybalay City para tamnan sa pinya, kapayyas ug abokado bisan kung gitakda nga *watershed area* nga tinubdan sa tubig sa syudad ug kasikbit nga lungsod. Tungod niini, nagpagawas og resolusyon ang konseho sa syudad sa Malaybalay isip pagbabag sa maong plano.

Gawas sa kagutom, peligro sab sa kinabuhi ug kinaiyahan ang DMPI ug uban pang mga plantasyon. Kahinumduman niadtong Disyembre 15, 2011, nahitabo ang dakong katalagman sa Bagyong Sendong nga nikalas sa 1,268 ka tawo ug na-missing ang 49 sa Cagayan de Oro City ug Iligan. Kini human sa 87 ka tuig nga opersayon sa DMPI. Gipang-upawan niini ang kalasangan ug gipuli ang mga plantasyon. Subay sa pagtuon, sa matag ektaryang yuta nga tamnan, banlason sa DMPI ang

189 tonelada (189,000 kilos) nga yuta matag tuig. Ang paggamit usab og mga kemikals sama sa *organo-phosphate*, *organochlorine* ug *hormone disruptors* dunay potensyal nga makaapekto sa panglawas sa mamumuo ug mokontamina sa lokal nga tinubdan sa tubig mainom. Kini usab nga mga kemikal may potensyal sa *carcinogens* nga maghatag og depekto sa bag-ong matawo nga mga bata (*congenital disorder*).

Ubos sa semi-pyudal ug semi-kolonyal nga kahimtang sa Pilipinas, walay malauman ang katawhan sa maayong kaugmaon ug kalamboan. Ang bug-tong makahaw-as sa atong kahimtang mao ang lig-ong panaghiusa ug pagpaasdang sa demokratikong rebolusyon sa katawhan nga may sosyalistang perspektiba aron malingkawas sa maong kahimtang. Sa hinanali, atong iduso ang pagbabag sa pagpalapad sa komersyal ug pang-export nga plantasyon ug ipalayas ang mga nagtunhay na. **AK**

Ka Tong, CAFGU kanhi, NPA karon

Lima ka tuig nga nagserbisyo si Ka Tong sa Civilian Armed Forces Geographical Unit (CAFGU) apan iya kining gitalikdan ug karon tibuok kinabuhi na nga nag-alagad sa katawhan isip membro sa New People's Army (NPA).

Grabe ang natagamtamang kabangis ug kadaot pisikal ni Ka Tong sa dihang anaa pa siya sa poder sa kaaway. Sugod pa sa iyang *training* hangtud nga siya nagduty na, bangis ug daw mananap ang pagdoktrina kaniya. Gidispalko pa sa iyang opisyal ang iyang gamay'ng sweldo nga para unta ibuhi sa iyang pamilya. Gilatas niya kini hangtud nga siya nahimong aktibo ug lig-ong rebolusyonaryo.

Kabus nga mag-uuma ang gigi-kanan ni Ka Tong ug halos maglisud sa pagpangita sa ipalit og bugas para ipakaon sa iyang pamilya. Tungod niini, nagsulay siyang magpasakop sa CAFGU. Dinhi, nasinati niya ang grabeng kabangis sama sa *paddle*, pagpasaka sa kahoy nga nag-*boots* ug uban pa bisan kung walay igong kasaypanan nga nahimo. Giantus niya kini para lang makasugakod ug naay ikabuhi sa iyang pamilya.

Na-asayn si Ka Tong sa tulo ka yunit sa kawaay sa 26th Infantry Battalion (IB), 36th IB ug 23rd IB. Sa iyang nasinati, walay kalahian kining tulo ka yunit sa hugaw nga ilang binuhatan. Lima ka tuig niya kining giantus. Gani pa man, niagi og kaigo sa bala si Ka Tong sa panahong naka-duty pa siya isip CAFGU sa sinukliay og bala tali sa usa ka yunit sa NPA. Pero sa walay pagpakabana sa iyang opisyal ug mga kuyog, gibiyaan lamang siya nga adunay samad sa tiyan.

Sulod sa lima ka tuig, P1000 ra ang iyang madawat nga suhol matag bulan. Aduna pay mga kahimtang nga kada lima ka bulan hangtud usa ka tuig ayha ang release sa iyang sweldo ug ang pinakagrabe kay ang uban gidispalko sa ilang opisyal ug gihimong puhunan sa koope-ratiba para utanganan sa mga

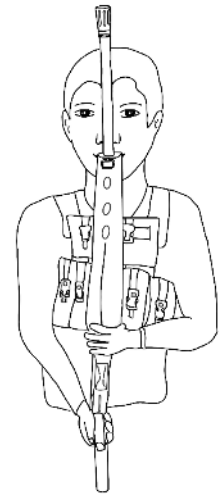
CAFGU.

Matud ni Ka Tong, "Kapoy kaayo kay sige mi kuyugon sa operasyon ug halos tag-isa ra ka semana among pahulay. Kuyugon na pud balik unya gamay ra raba kaayo sweldo usahay dili pa gyud mahatag sa amoa."

Ang pinakaulahing nasinati ni Ka Tong nga silot ang pagkulata sa iya ug gisulod siya sa baril nga halos patyon na siya sa iyang opisyal tungod lang kay wala niya giabrihan ang gate ala una sa kaadlawon. "Ako man to ang duty sa gwardya tapos alas-dyes ra among *curfew* unya ala-una na sila nag-uli nga hubog pa gyud maong wala nako abrihi ang *gate* kay lapas naman sa palisiya sa kampo." Dugang pa ni Ka Tong nga luya na kaayo siya atong panahona ug nakadungog pa gyud siya sa ilang istorya-istorya nga patyon siya ug gibati niya ang grabeng kahadlok.

Tungod kay may anak si Ka Tong nga nisampa sa BHB, gikontak niya ug gipahibalo sa iyang kahimtang. "Giistorya ko sa mga kauban ug may gitahas sila sa akoa ug nilampos man sab kini hinungdan sab nga na-init ko og maayo sa mga mata sa kaaway."

Nakahukom ra kadugayan si Ka Tong nga mosaka sa bukid. "Nisampa ko tungod kay wala ko kaangay sa ilang patakaran labina nga nasinati nako ang grabeng bun-og nga halos patyon na ko ug wala gyud ko kaangay sa panggobyerno samot na nga wala nila gihatag ang akong

sweldo nga para unta ibuhi nako sa akong pamilya."

Dugang pa ni Ka Tong nga lahi ra gyud diay ang NPA sa reaksyunaryong gobyerno tungod kay dili masabtan ang disiplina sa CAFGU. Kung sa pagkaon, lahi ra gyud kay "Kung naay ilaha, ilaha ra gyud ug dili manghatag. Dili pareho sa NPA nga kung unsay naa, makaon sa tanan kung makayang i-apod."

Kung sa disiplina pud, lahi ra sa NPA. Isip Pulang manggugubat, kung magkasayop man, sulbaron man kini pinaagi sa PPK ug tudluan pa gyud sa unsay sakto.

Nahimong arang-arang ang iyang huna-huna diri sa kalihukan bisan nakasinati siya sa daghang sakripisyo taliwala sa iyang pangidaron kaysa naa pa siya sa gawas.

Dugang nga istorya ni Ka Tong, "Para sa mga CAFGU, maypa moundang mo sa inyong pagka-CAFGU kay wala gihapon mo'y tarong kapadulngan ilabina sa inyong panginabuhian samot na nga gamay ra kaayo ang suhol bugti pa gyud sa inyong kinabuhi. Inyong mga opisyal ra ang mabulahan samtang kamo grabeng kalisod ug kakapoy ang inyong masinati ug magpabilin ra gihapon nga kabus". Sa iyang pagtapos, "Angayan lang nga ang CAFGU mosalmot na ug mosampa na sa NPA kay kabahin gihapon sila sa mga ginadaug-daog ug gipahimuslan nga kabus." **AK**

Sulay'ng demolisyon sa BTL, gipakyas sa mga mag-uuma

GIPAKYAS SA MGA mag-uuma sa Buffalo-Tamaraw-Limus (BTL) sa Dologon, Maramag, Bukidnon ang pagsulay nga idemolis sa Central Mindanao University-Security Service Unit (CMU-SSU) ang ilang mga payag niadtong November 21, 2023. Naghiusa ug nisukol ang mga mag-uuma ug naangkon sa ilang han-ay ang usa ka samaron samtang 14 ang sa CMU-SSU.

Ikaduhang hugna na kining gihimo sa CMU-SSU. Kaniadtong October 31, gidal-an ang mga mag-uuma og backhoe ug giguba ang upat ka payag sa BTL. Ang rason sa CMU-SSU sa ilang duha ka hugna nga pag demolis mao nga wala kuno nituman sa kasabutan ang mga mag-uuma sa BTL ug nilapas sa "*status quo*".

Ang Buffalo usa ka organisasyon sa mga mag-uuma nga natukod niadtong 1987. Niini nga panahon, nag-posisyon ang mga mag-uuma sa kapin 400 ka ektaryang yuta. Pagka-1992, napildi ang mga mag-uuma subay sa desisyon nga gipagawas sa Korte Soprema. Taliwala niini, wala nihawa ang mga mag-uuma. Gani, ani nga panahon, giila na sila isip usa ka purok nga sakop sa Barangay Dologon ug gitukod nila ang Buffalo-Tamaraw-Limus.

Nakig-negotiate ang mga mag-uuma sa CMU ug sa LGU niadtong 1998. Nihangyo sila nga ila na lang abangan ang

yuta kay nakapundar na sila. Nisugot ang CMU ug LGU ug naghimo og Memorandum of Agreement sulod sa lima ka tuig. Tungod ani nga kasabutan, kinahanglan silang mobayad og abang nga duha hangtud upat ka sakong bugas matag ektarya ug dili na pwede mo-ekspand.

Tuig 2003 dili na mosugot ang CMU sa kasabutan ug gusto nang ipapahawa ang mga mag-uuma sa BTL. Nisugot ang mga mag-uuma basta ibutang sila sa lugar nga makapadayon sila sa ilang panginabuhian ug dapat dunay produktibo nga yuta. Tungod kay wala gihatag ang ilang pangayo, wala gihapon sila nihawa. Sobra na usab ang naangkon nga yuta sa CMU. Nagpahigayon sila og Lakbayan sa Manila niadtong 2017 ug nag-kampuhan atubangan sa opisina sa Department of Agrarian Reform. Niadtong Hunyo 2023, naghiusa sila nga okupahon ang kapin 50 ka ektaryang

pastohan subay sa balaod nga Executive Order 75. Ila na kining gitikad ug aduna nay kapin 600 ka payag ang ilang natukod.

Gikan 1987 ug hangtod sa kasamtangan grabe na ang nasinati nga paglapas sa tawhanong katungod ug mas nisamot pa kini sa dihang dunay gipahigayong *community support program* ang AFP sa erya. Lakip sa mga kalapasan sa reaksyunaryong sundalo ang pagpanghadlok, *harassment*, pagbisita sa mga balay sa lider, pagpriso ug pagpatay niadtong 2021.

Taliwala sa ilang mga nasinati, padayon ang panaghiusa ug pagsukol sa mga mag-uuma sa Buffalo-Tamaraw-Limus aron iduso ang ilang katungod ug panalipdan ang ilang panginabuhian ug kinabuhi. Padayon ang ilang pag-okupa ug sa kasamtangan naghulat sa resulta sa desisyon sa Department of Agrarian Reform. **AK**

Si Nong Maryo ug ang duyan sa iyang Hukbo

M^apahiyumon ug puno sa kadasig si Nong Maryo nga nakigkita sa mga kauban. Atol kini sa pila na ka semana human nadepensiba ang mga kaubang Pulang manggugubat sa kapin usa ka kilometro gikan sa komunidad. Madasigong gitunol niya ang nadaginot niyang mga gamit sa kauban didto sa lugar nga gisangkaan.

Si Nong Maryo usa ka mag-uuma, 47 anyos, minyo ug may lima ka anak. Nahimamat siya sa mga kauban sa pila na pud ka dekada. Saligandong masa siya ug ang iyang mga ginikanan. Myembro siya sa sanga sa Partido sa lokalidad ug usa siya sa puli-kalihim ug aktibong nagalihok kaniadto sa dihang wala pa gibungkag sa kaaway ang ilang organisasyon. Pugos nga gipasurender si Nong Maryo sa kaaway ug, taliwa ani, iyang gituklo nga ang iyang baruganan wala mausab. Busa, ingon niana siya ka madasigon ug mabalak-on sa mga kaubang hukbo.

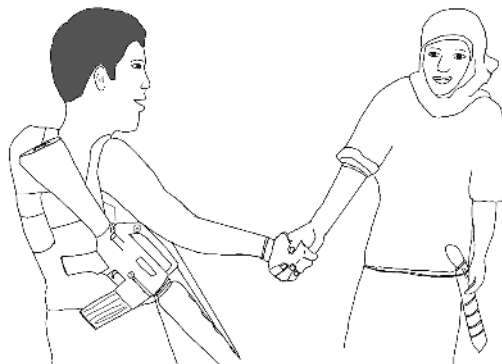
Human sa pila ka semana nga lihok sa kaaway sa ilang baryo, nakigkita si Nong Maryo sa mga kauban. Dako ang iyang kalipay kay walay kaswalidad sa mga kauban sa hitabo. Usa-usa niyang gikumusta ang mga kauban dungan sa pag-ingon, "Salamat gyud mga kauban kay nia ra mo. Abi nako ug nagpalayo na mo human sa hitabo."

Gidunol dayon ni Nong Maryo ang iyang dala-dala nga bag dungan sa pag-ingon nga, "Kas, nia ra ang mga sinina sa mga kauban nga akong nakuha sa nasangkaan. Mao ra gyud ni nabilin nga madaginot pa nga mga gamit kay ang uban gidaot gyud sa kaaway. Nia poy duyan

nga akong nakuha gilabhan na sad ni ug ako na pud nga gitahi. Maayo na lang ni magamit sa kauban." Dugang pa niya, "Duna pa raba'y usa ka duyan sa balay. Ako pa tong tahion ayha nako dad-on dirikas aron dugang magamit ninyo." Matud pa niya nga mangtas gyud ang kaaway kay bisan mga gamit, gipahimungtan ug gidaot.

Pila na pud ka sangka ang nahitabo duol sa komunidad nilang Nong Maryo. May usa ka higayon nga kusog na kaayo ang madunggan nilang buto sa sentro. Sumala sa iyang saysay, naghilak ang iyang anak sa kalisang ug iya na lang gi-istoryahan nga "Day, ayaw na paghilak kay dili lage ta maigo sa bala." Gipasabot ni Nong Maryo iyang anak nga kinahanglan na kining maanad sa buto kay moabot ang panahon nga sa baryo na gyud mismo ang gubat. "Maayo nang bisan gamay pa lang ka karon maanad ka na sa buto." Naghilom na lang daw intawon ang iyang 6-anyos nga bata.

Malipayong gidawat sa mga kauban ang mga gamit nga gitunol ni Nong Maryo. Natandog ang dughan sa mga kauban sa iyang gipakitang kasibot sa pagtabang ug pag-ayum-

ayom sa mga gamit. Ang paghinlo ngadto sa pagtahi ni Nong Maryo sa mga gamit sa hukbo nagpakita gyud sa lig-ong suporta sa masa ug nagpadasig sa mga Pulang manggugubat nga bisan dauton sa kaaway ang paningkamot sa mga rebolusyonaryo, andam ang masa nga agakon ug aghaton ang iyang hukbo sa pagpadayon. Bisang unsaman ang dangatan sa rebolusyonaryong kawasa, naa ang masa nga andam mosapnay ug mosuporta sa iyang tinuod nga sundalo ug sa iyang partido nga diin didto siya kabahin - ang Partido Komunista ng Pilipinas.

Usa lang si Nong Maryo sa mga lig-ong masa nga atong nahimamat atol sa *focused military operation* ug ang iyang gipakitang kadasig sa pagsuporta dakong butang ug bililhon kaayo para sa rebolusyon. Sayod ang mga Pulang manggugubat nga wala siya nag-inusara sa minilyon pang masang gustong mo-agak ug mosapnay sa iyang hukbo aron padayong kining makigbisog ug moaslang hangtud sa kadaugan. Matud pa ni Nong Maryo, "Kung mawala ang NPA, mag-*unsa na man lang mi?*" **AK**

PAGHANDUM

sa mga Rebolusyonaryong Martir

Pulang pagsaludo kang Kaubang Ayang ug sa laing 14 ka martir

Atong saludohan ang mga martir sa nahitabong pagpamomba sa Kiito, Kan-ayan, Malaybalay City niadtong alas-tres sa kaadlawon sa Disyembre 25, 2023. Nahitabo kini panahon nga nagdeklara og duha ka adlaw nga unilatiral ceasefire ang NDFP ug sa nahitabong tradisyunal nga pagsaulog sa kapaskohan. Naghalad sa kinabuhi silang Beverly Sinunta (Ka Ayang), ChenChen Banawan (Ka Pao), Ka Louie, Bebot Solinay (Ka. Ligid), Aurelio Gonzalez (Ka Alvin), Penita Suggaman (Ka Pening), Ka AT, Ka UL, Ka AUL, Ka Anak UL,

Ka Beverly "Ayang" Sinunta

Atong kusganong gipanghi-maraot ang estado, uban sa iyang mersenaryong AFP, sa maliputong gihimo niini nga pagpamomba, gamit ang FA-50 *fighter jets* ug daghang kanyon, sa kaadlawon diin nahinanok pa ang mga kauban. Supak kini sa balaod sa gubat ug International Humanitarian Law, sa balaod sa *proportionality*, ug sa paggamit og mga himan nga dinaghang makadaot (*weapon of mass distruction*) sa usa ka gerilyang pwersa.

Si Kaubang Beverly Sinunta, naila sa mga pangalang Ka Ayang, Dang, Connie o Dee, nagpangedaron og 43 anyos, minyo ug dunay tulo ka anak. Naggikan siya sa hut-ong hatungang mag-uuma ug ikaduha siya sa unom ka managsuon. Nahimatngon siya sa rebolusyonaryong kalihukan tungod kay aktibong membro sa Partido ang iyang inahan ug nahimong pultaymer ug martir ang iyang amahan nga Pulang manggugubat. Na-

matuto ang ilang tibuok pamilya sa rebolusyon. Niadtong 2000, nahimo siyang aktibo sa organisasyong masa sa ilang baryo hangtud nga nagpultaym sa ligal nga kalihukang masa. Sa iyang paglihok, nakalunsad sila og pangmasang pakigbisog sama sa pagpataas sa suhulan sa mangapogay (apog nga isuplay sa BUSCO sa paghimo og asukar) ug kampanya sa pagpataas sa suhulan sa mga sakada/tapasero.

Nisampa siya sa NPA niadtong 2005. Tungod kay naa na siyay duha ka anak sa maong panahon, iyang bana ug paryente ang gibinlan niini. Maayo siya nga teritoryal nga kadre. Namyembro siya sa komite sa natarang gerilya sa samang tuig ug nagdumala sa usa ka komite sa seksyon. Pursigido ug determinado siya sa pagpatuman sa mga gimbuhaton ilabina sa paglunsad sa anti-pyudal nga pakigbisog. Nisampa usab ang uban niyang mga igsoon ug taas ang pagrespeto nila sa iya. Sa tuig 2015, na-myembro siya sa Rehiyunal nga Komite sa Partido ug siya ang nahimong kalihim sa Sub-Regional Committee 2 (SRC2). Kuti siya sa mga gimbuhaton ug kanunay madasigon sa pagpatuman niini. Mas maayo sab siya sa pakiglambigit sa mga kauban ug dili mohunong sa paghuna-huna kung may mga bangi o problema nga kinahanglan resolbahon dayon. Napabarog sab niya ang kalig-on sa baruganan sa iyang pamilya kung asa kadaghanan kanila ang nagsalmot sa rebolusyon.

Si Ka Chenchen Banawan, o

naila sab sa mga pangalang Ka Pao o Twice, natawo sa Agosto 1997, minyo ug naay usa ka anak. Siya ang kinamagulangang anak ni Ka Ayang ug kapikas niya si Ka Louie nga dungan niya nga namartir. Impluwensyado siya daan tungod sa iyang ginikanan. Nagpultaym siya sa NPA niadtong 2016 ug nabutang sa staff sa Information Bureau sa SRC2. Bisan taliwala nga wala pay kasinatian, naningkamot siya nga magtuon ug mosalmot sa mga gimbuhatong masa ug gimbuhatong pulitika sa han-ay sa hukbo. Mamugnaon usab siya sa iyang gimbuhaton kung asa lakip siya sa nagpasiugda sa mga kulturanhong aktibidad sama sa pagkanta ug pagsayaw. May panahon nga may problemang gisagubang ang ilang pamilya, kalma siya nga nitabang pagsulbad. Usa si Kaubang Pao sa mga batan-ong kadre nga miako sa mga tahas taliwala sa mga kalisdanan.

Ato usab hatagan og taas nga pasidungog si Ka Myrna Micabalo (Ka Michelle/Eden) ug Ka Bagwis nga nihalad sa ilang kinabuhi niadtong Enero 16, 2024 sa usa ka

sangka sa Sityo Kalaitan, Barangay Manila de Bugabos, Butuan City. Unom ka bulan nga mabdos si Ka Michelle. Mabayanihon usab nga naghalad sa ilang kinabuhi silang Ka Kasikas o Yabe ug Ka Python sa usa ka armadong panagsangka sa ala-1:00 sa kadlawon niadtong Enero 29 sa Sityo Incline, Brgy Sangay, Buenavista. Pulang pagsaludo sab kang Kaubang Miguel Serriño (Ka Bokir) nga bangis nga gitortyur ayha gipatay sa mga sakop sa 58th IB sa Balingasag, Misamis Oriental niadtong Enero 11.

Angayan natong gunitan ug palig-unon ang atong determinasyon tungod kay ang gilunsad nato nga gubat sa katawhan gibisbisan og dugo sa mga martir nga kauban. Ang ilang paghalad og kinabuhi mahimong giya sa padayong pagpaasdang sa puno-sa-sakripisyo ug liku-likong dalan sa rebolusyon. Atong gunitan ang makihut-ong nga kaisog uban sa katawhan aron padayong moasdang. Sa partikular, makuting tun-an ang mga pagtulun-an sa matag panghitabo aron mapatigbabawan ang unsa mang kalisdanan. **AK**